

درس شناخت و تحلیل فضای شهری

«میدان بهارستان»

استاد: دکتر کشتکار

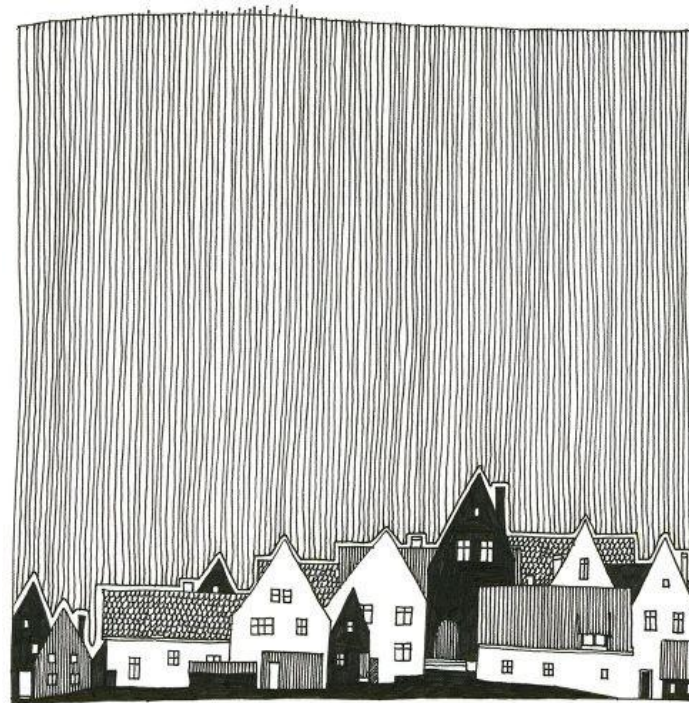
دانشجویان:

هدی پروین آشتیانی، ملیکه سادات خلیفه واقفی،
نرگس داود آبادی، رضوان یوسفلو، میثم طارعی

دانشکده هنر و معماری دانشگاه خوارزمی

خرداد ۱۴۰۰

فهرست مطالب

میدان بهارستان؛ دیروز، امروز، فردا
تغییرات کالبدی در طول زمان
وضع موجود
چرا میدان بهارستان مهم است؟
مطالعات کالبدی

مقدمه ✓
شناخت

تحلیل

فضای شهری پاسخده

خوانایی
نفوذپذیری
گوناگونه
تناسبات

نخست:

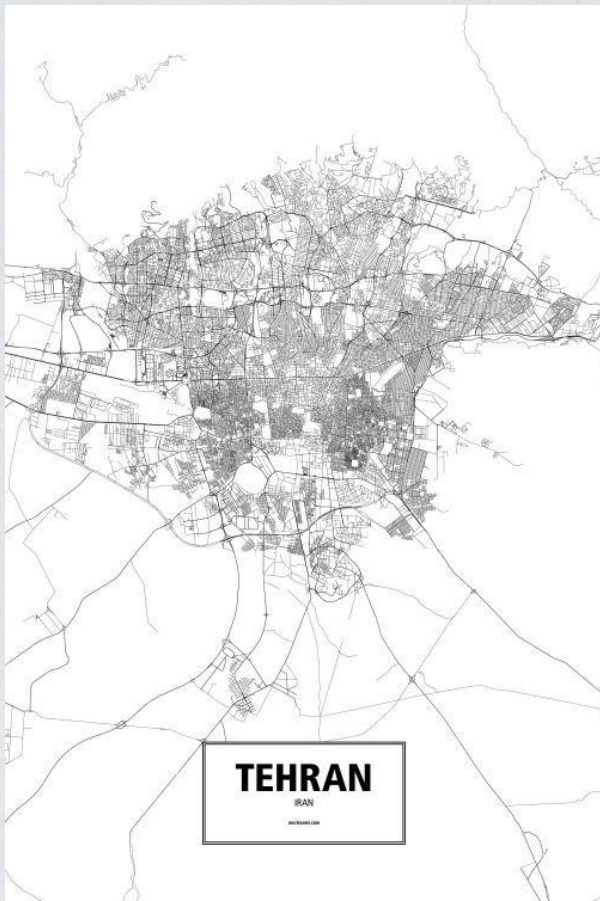
مقدمه

«کلیات»

تهران

۱

– قرار گرفته در میان دو وادی کوه و کویر و گسترده شده در دامنه‌های جنوبی رشته کوه البرز

– از جنوب به کوه‌های ری و بے‌شهربانو و دشتهای شهریار و ورامین و از شمال به کوهستان

۵۰ تا ۵۳ درجه طول شرقی

– طول و عرض جغرافیایی

۳۴ تا ۳۶/۵ درجه عرض شمالی

۲ اقلیم

– به دلیل موقعیت جغرافیایی، دارای آب و هوای معتدل و کوهستانه در قسمت شمالی و آب و هوای نیمه خشک در مناطق جنوبی می باشد.

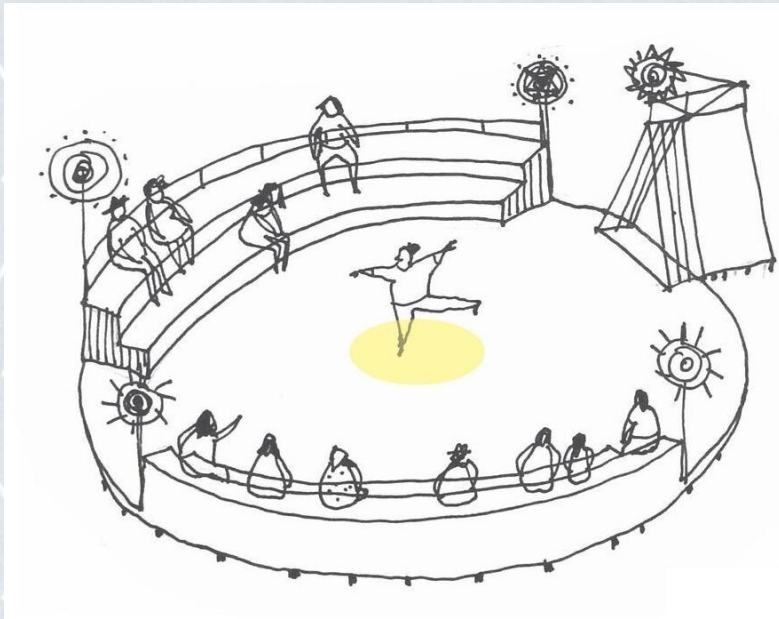

نقشه پوشش گیاهی

– عوامل
تأثیرگذار در اقلیم

* رشته کوه البرز
* وسعت استان
* بادهای مرطوب غربی

فضای شهری؟

- عینیت برخاسته از تلفیق روابط اجتماعی در بستری کالبدی، در زمینه‌ای معنایی و در راستای عملکردهای مورد نیاز جامعه
- پدیده‌ای سازمان‌یافته از اطلاعات تجلی یافته در صور مختلف فرم، عملکرد و معنا
- بستر شکلگیری و ارتقای زندگی اجتماعی
- بیانگر فرهنگ و شیوه شهرنشینی یک تمدن و جامعه

مقدمه شناخت ✓

میدان بهارستان؛ دیروز، امروز، فردا
تغییرات کالبدی در طول زمان
وضع موجود
چرا میدان بهارستان مهم است؟
مطالعات کالبدی

تحلیل

فضای شهری پاسخده

خوانایی
نفوذپذیری
گوناگونه
تناسبات

دوم:
شناخت

«میدان بهارستان، دیروز تا امروز»

(قاجار، پهلوی، اکنون)

قاجار

۱

اسامی میدان:

۱. میدان نگارستان؛ به دلیل قرارگیری کاخ نگارستان در ضلع شمالی میدان به دستور فتحعلی شاه
۲. میدان سپهسالار؛ به دلیل احداث باغ سپه سالار به دستور میرزا حسین خان سپه سالار
۳. میدان عزیزیه؛ به دلیل نام مالک آن، عزیز السلطان (داماد ناصرالدین شاه)
۴. میدان مجلس؛ به دلیل برگزاری مجلس مشروطه

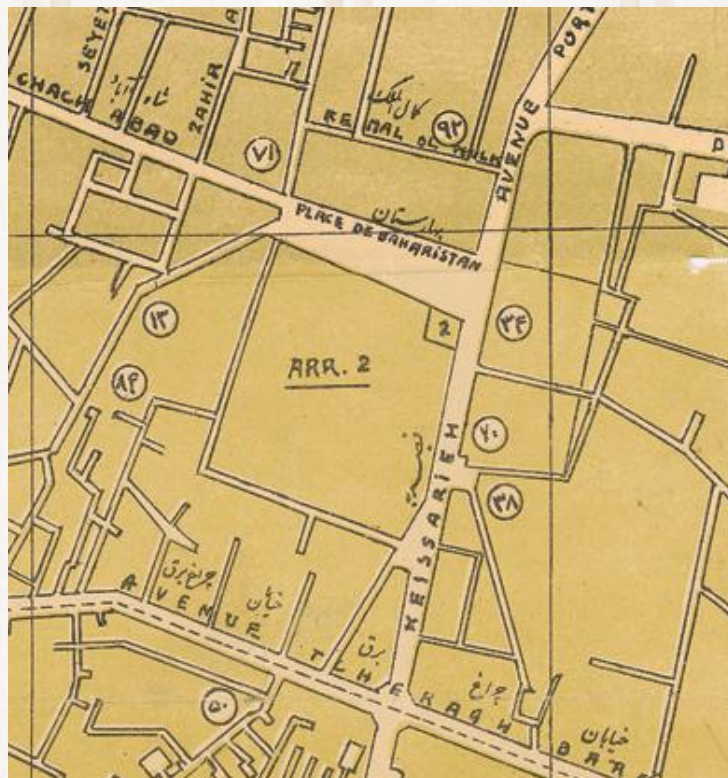
نقشه میدان در دوره قاجاریه

قاجار

۱

رویدادهای تاریخی مهم:

۱. ۲ تیر ۱۲۸۷: به توپ بستن مجلس به فرمان محمد علی
۲. ۲۸ مرداد ۱۲۹۵: تجمع تجار و بازاریان تهران در مسجد شاه و مسجد سپهسالار در اعتراض به احمد شاه
۳. ۱۲ تیر ۱۳۰۳: ترور میرزاده عشقی مدیر مجله قرن بیستم در سه راه سپهسالار در منزلش

نقشه میدان در سال ۱۳۰۱

رویدادهای تاریخی مهم:

۱. ۱۵ اسفند ۱۳۲۳: تجمع دانشجویان و مردم در حمایت از بازگشت

دکتر محمد مصدق

۲. ۲۸ مرداد ۱۳۳۲: تظاهرات در اعتراض و حمایت از دکتر مصدق و

سرپیچ ارتش از فرمان نخست وزیر

۳. ۱۴ مرداد ۱۳۳۴: برگزاری جشن پنجاهمین سالگرد مشروطه با حضور

۲۵ نماینده از کشورهای اسلامی

عکس هوایی میدان در سال ۱۳۳۵

اسامع میدان:

۱. میدان نگارستان؛ تا اواخر سلطنت رضاشاه

۲. میدان شاه؛ به دلیل قرارگیری مسجعه رضا شاه

امروز

۰۲

سوم:

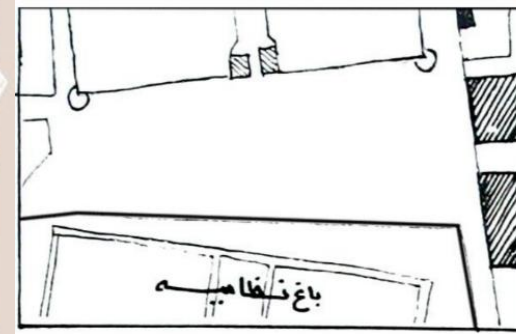
شناخت

«تغییرات کالبدی»

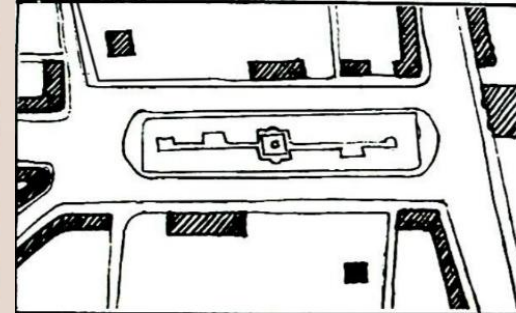

روند تغییرات کالبدی

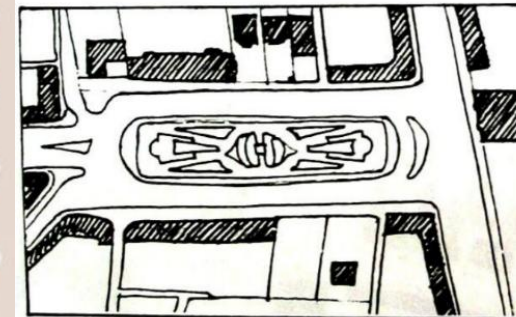
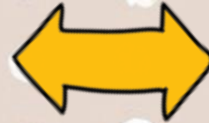
آغاز شکلگیری میدان به عنوان
جلوخان باغ نگارستان

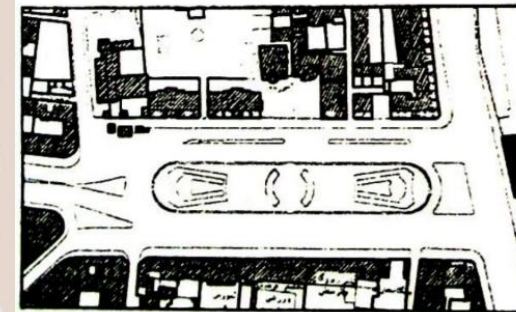
میدان بهارستان در اواخر دوره ناصرالدین
شاه (شکلگیری فرم مستطیل میدان)

توسعه میدان در دوره پهلوی از ۱۳۰۰ تا
۱۳۳۵
(اضافه شده حوضها)

وضع موجود میدان (ساماندهی و
بهسازی جداره میدان)

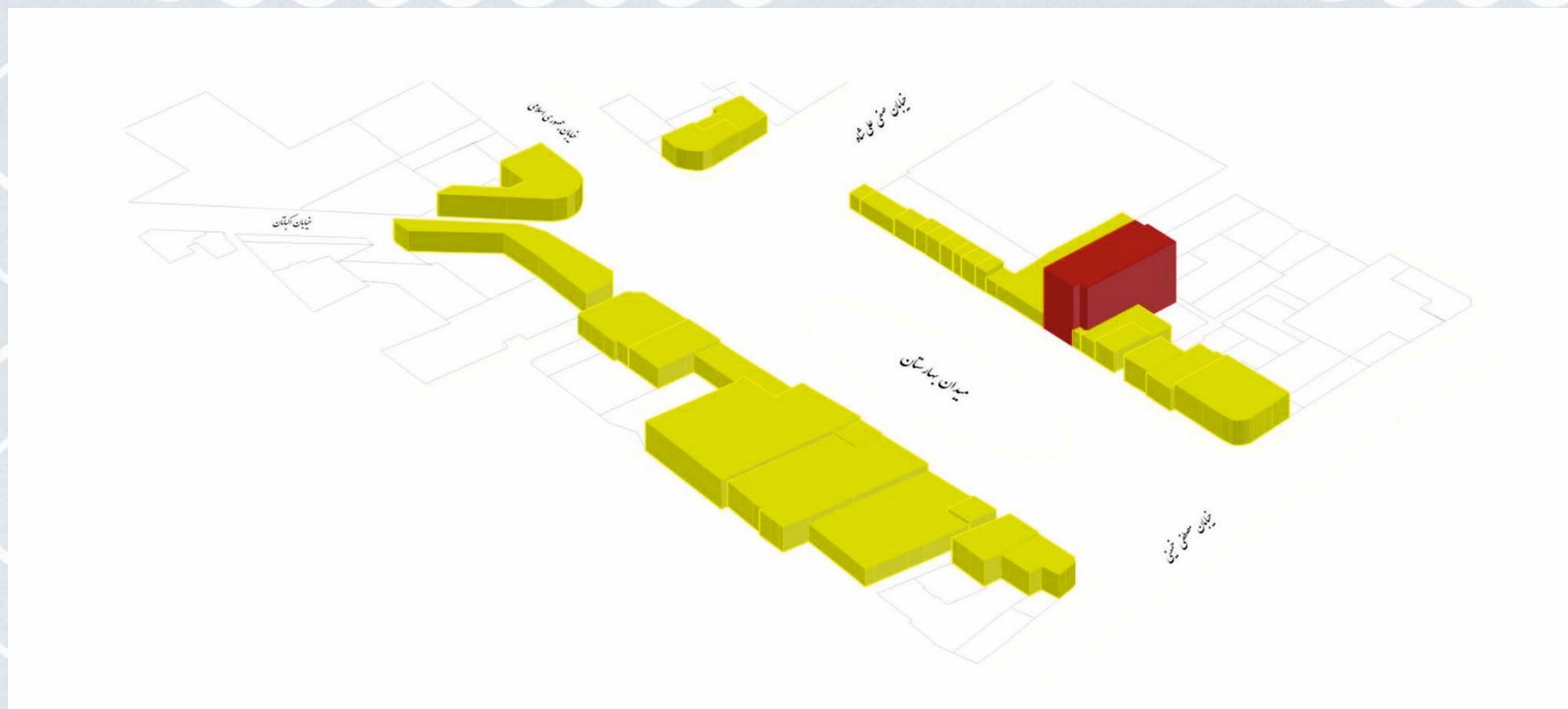
چهارم:
شناخت

«امروز»

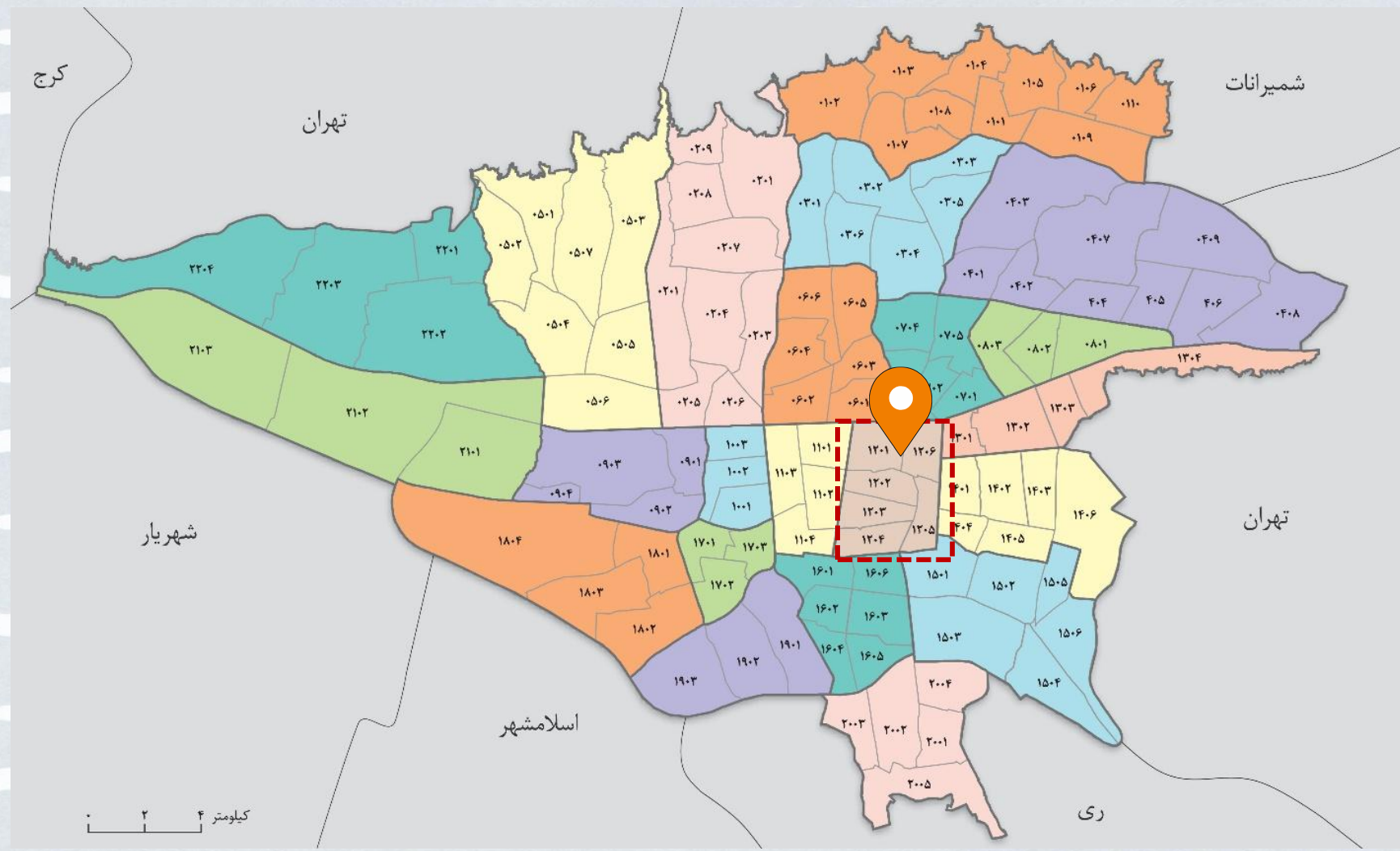
نمای سه بعدی

۰۱

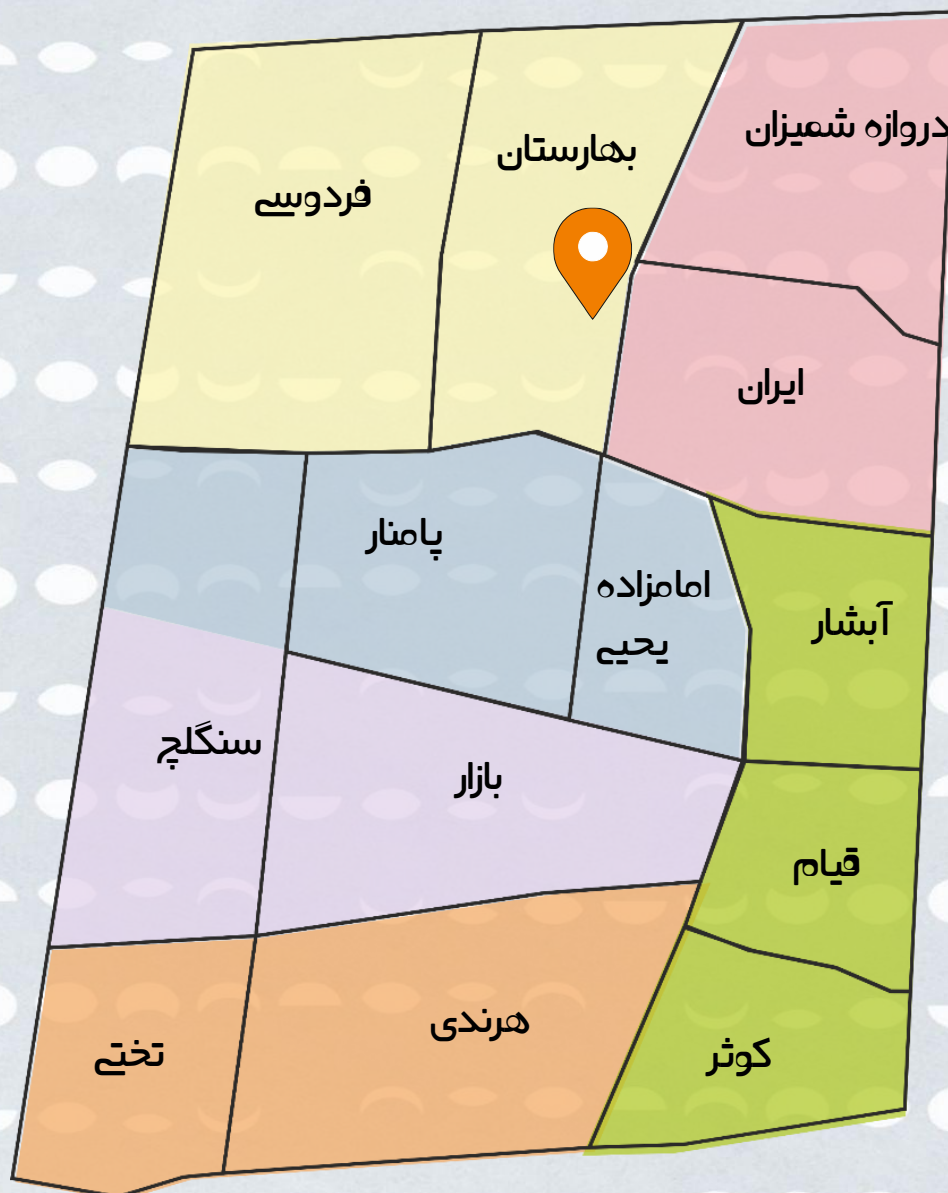
موقعیت میدان در شهر

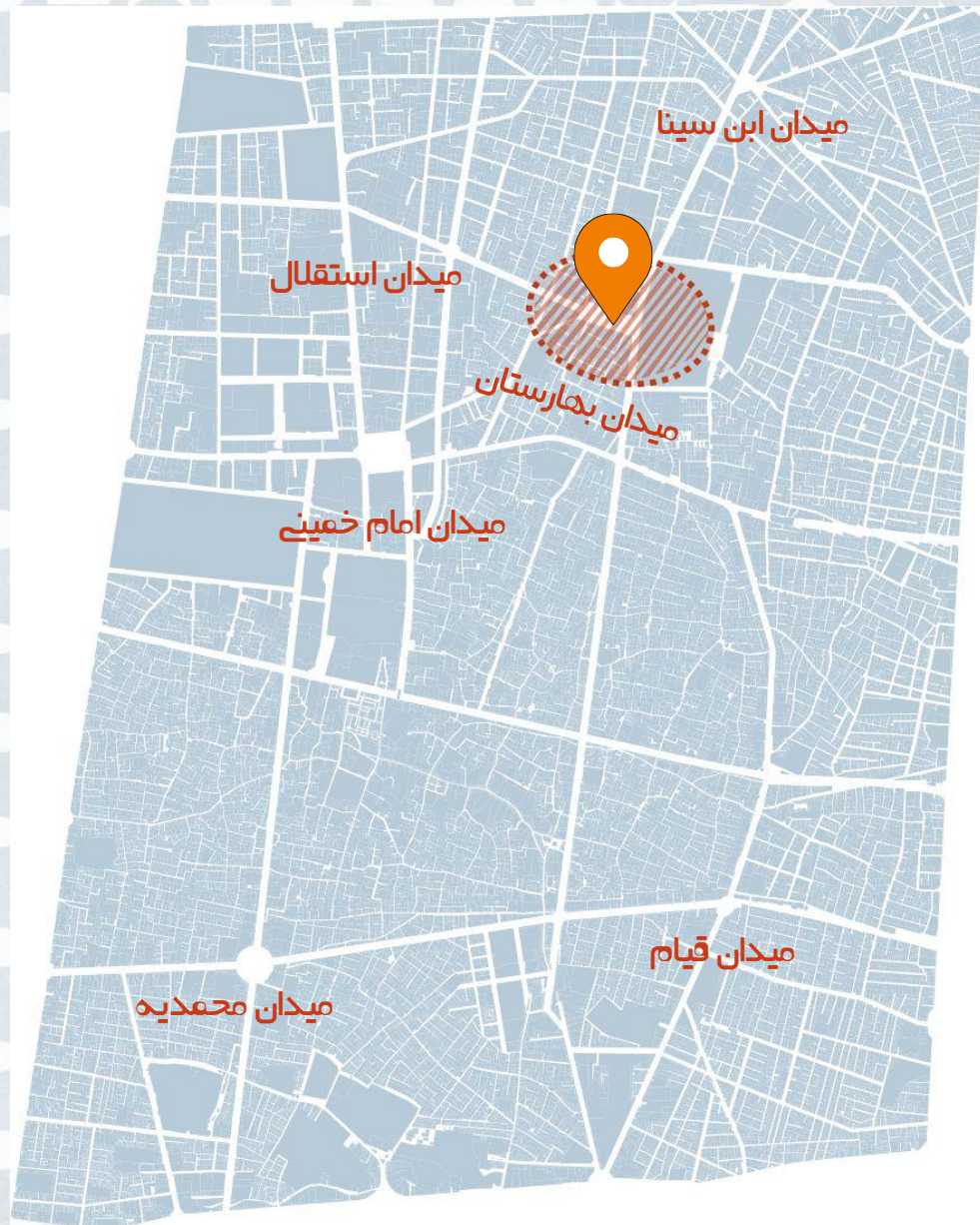
۰۲

موقعیت

در
منطقه ۱۲

۴۰

میادین مهم

منطقه

(و تهران)

پنجم:
شناخت

«چرا بہارستان مهم است؟»

(بعد تجاری، بعد سیاسی و اداری، بعد فرہنگی)

بعد تجاری

قرارگیری انواع فعالیت های تجاری و خدماتی در میدان، به دلیل وجود کریدور ارتباطی میان شرق و جنوب شرق با مرکز غرب و جنوب غرب تهران.

بعد سیاسی و اداری

۰۲

وجود مجلس شورای اسلامی در این منطقه، ساختمان دفتر نمایندگان و مراجعات عمومی به نمایندگان، ساختمان های اصلی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی سازمان برنامه و بودجه

بعد فرهنگ

۳

به دلیل وجود کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورا، مدرسه شهید مطهری، باغ موزه نگارستان فروشگاه های لوازم موسیقی.

ششم:

شناخت

«مطالعات کالبدی»

(کاربری، راه‌ها، دانه‌بندی، بلوک‌بندی، توده-فضا، همجواری‌ها)

کاربری

اراضے

فضای سبز

پارکینگ و حمل و نقل

تاسیسات و تجهیزات

صنعتی

مسکونی

تجاری

مسکونی مختلط

بایر

سلسله

مراتب

راه‌ها

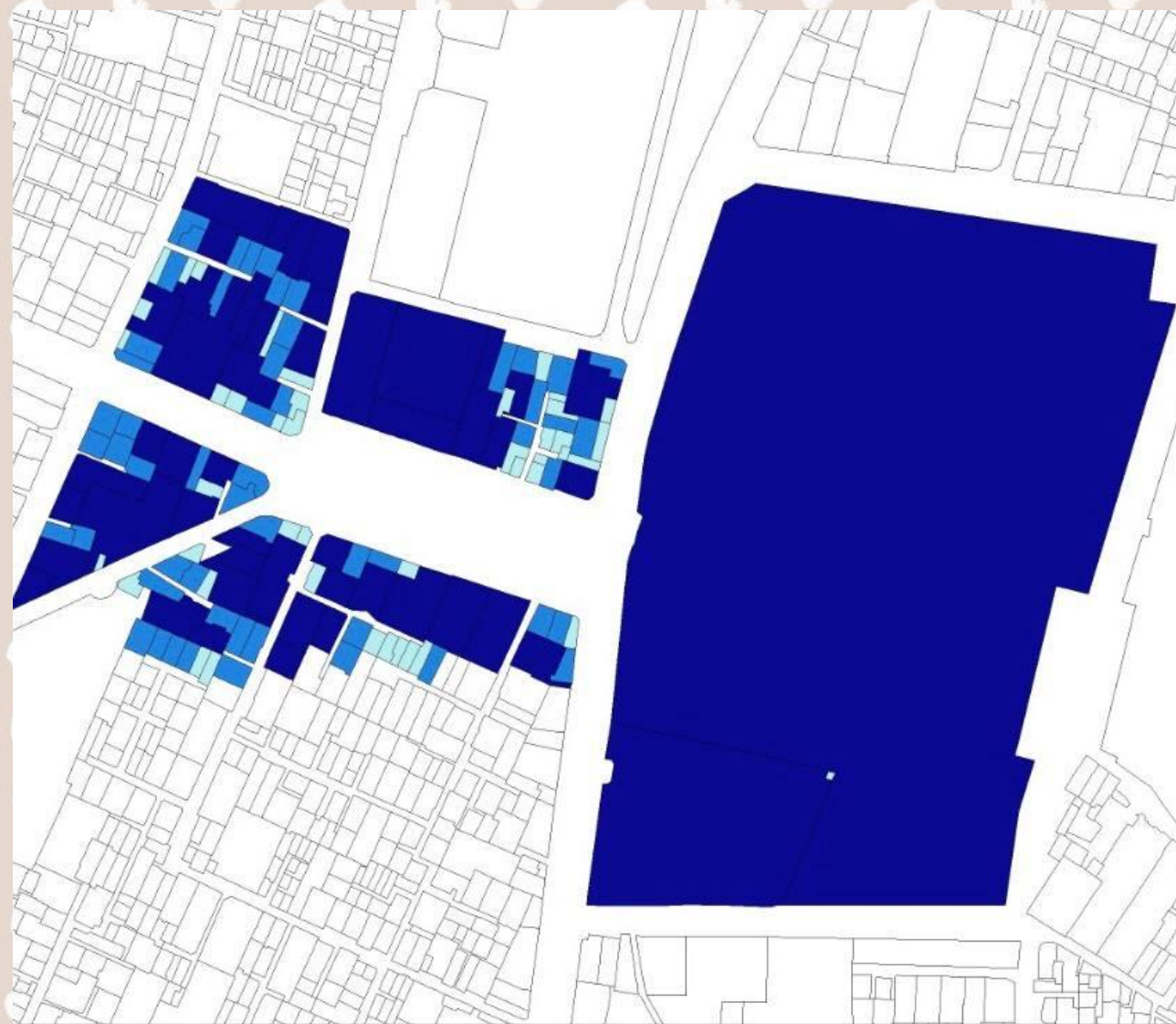
۲

- شریان‌های درجه ۲
- جمع و پخش کننده
- فرع

دانه بندی

۳

- ریزدانه
- متوسط دانه
- درشت دانه

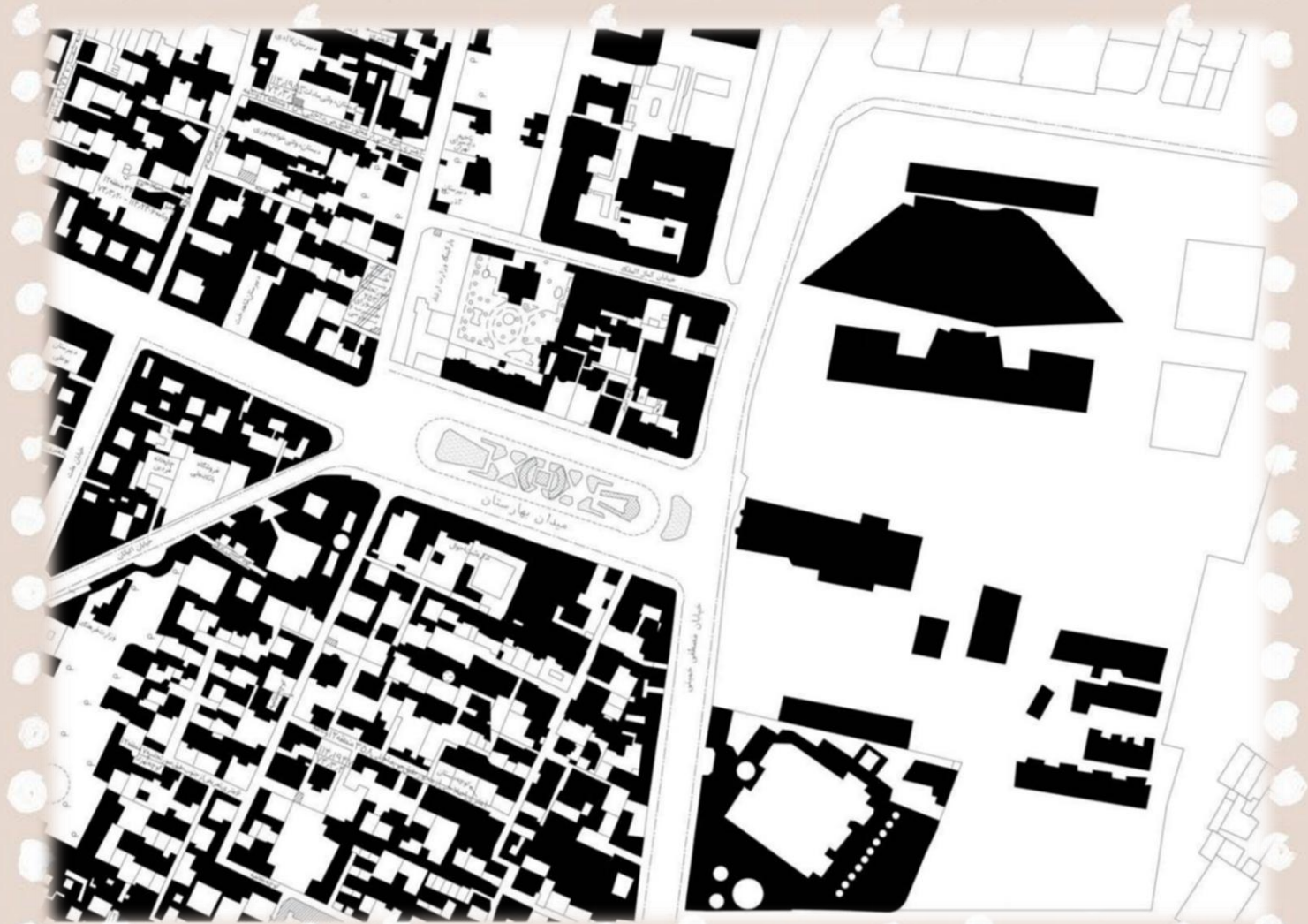
بلوک بندی

۵۴

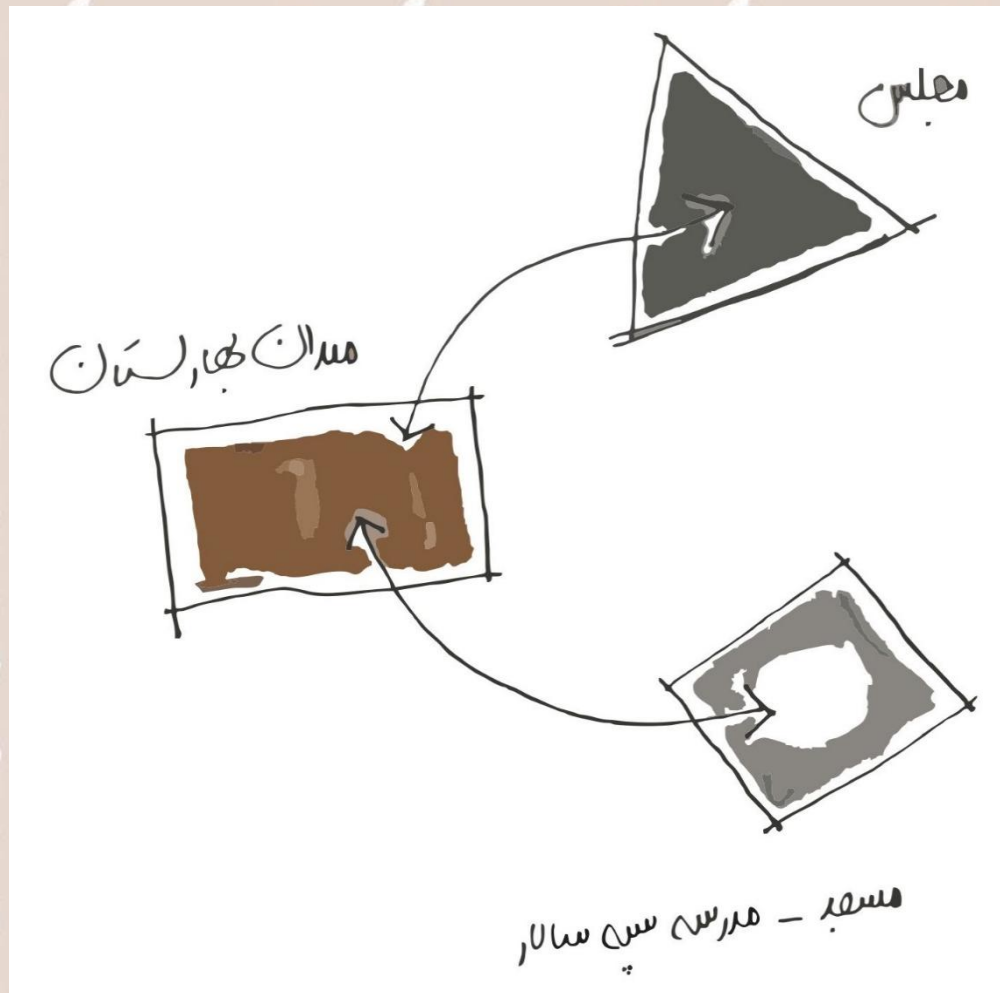
توده-فضا

۵

همجواری‌ها

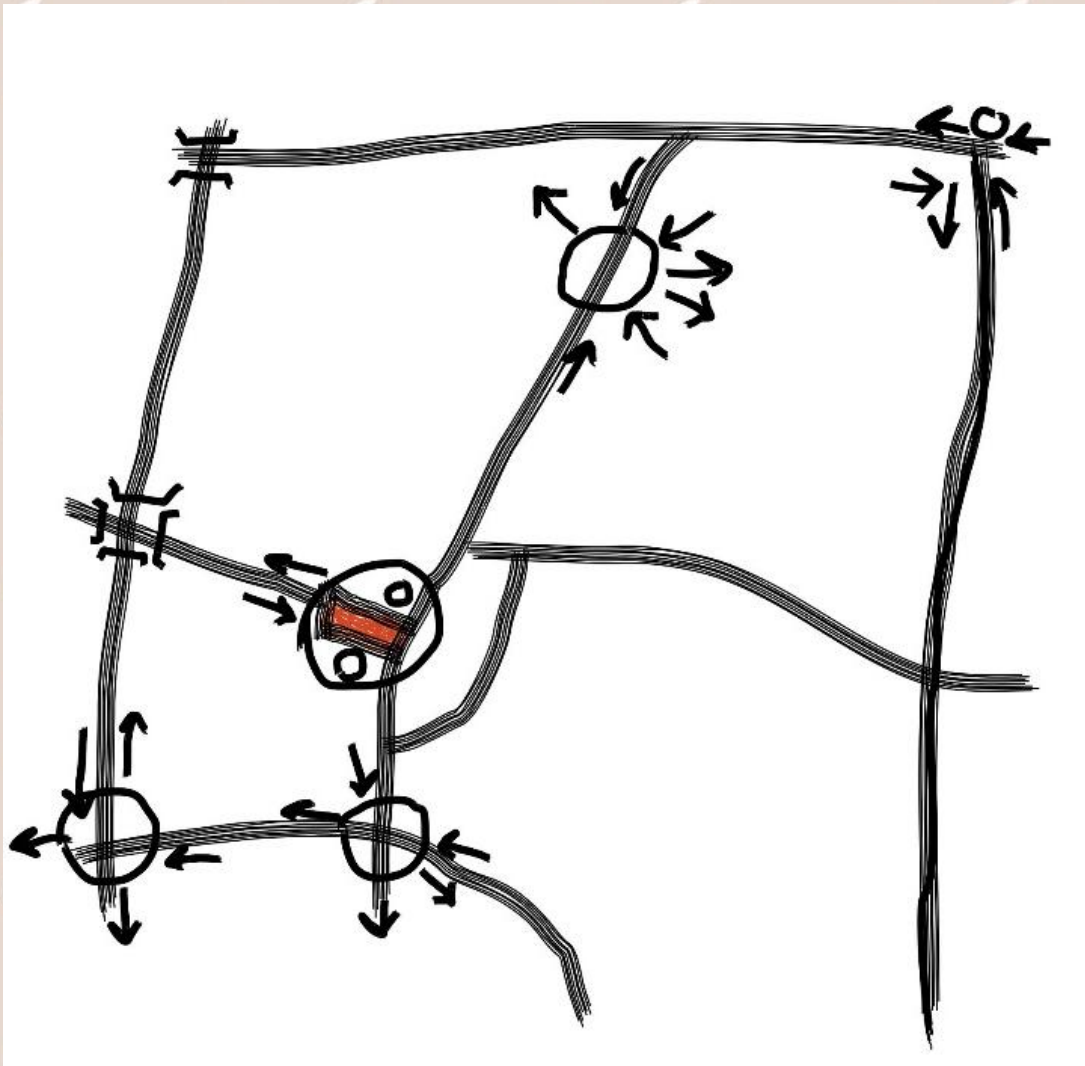
۶۰

گره‌های ترافیکی

- جهت حرکت از به میدان
- گره ترافیکی
- ▭ میدان بهارخان

مقدمه شناخت

میدان بهارستان؛ دیروز، امروز، فردا
تغییرات کالبدی در طول زمان
وضع موجود
چرا میدان بهارستان مهم است؟
مطالعات کالبدی

تحلیل ✓

فضای شهری پاسخ‌ده

خوانایی
نفوذپذیری
گوناگونه
تناسبات

هفتم:

تحليل

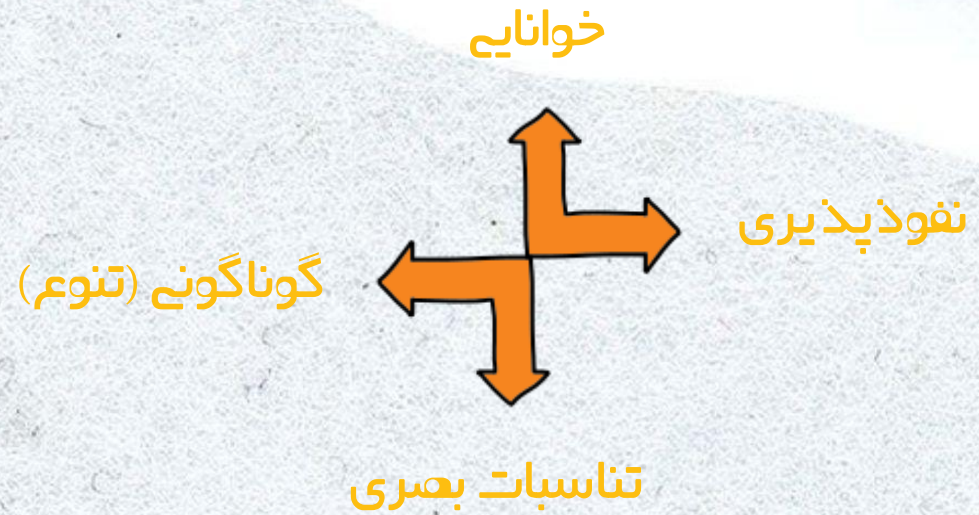
«ویژگی‌های فضای شهری پاسخ‌ده»

(خوانایی، نفوذپذیری، گوناگونی، تناسبات بصری، انعطاف‌پذیری)

ویژگی‌های فضای شهری پاسخ‌ده

(چهار مورد از هشت مورد)

اول خواتین

خوانایه

۱

نشانه‌ها

عناصر لینچ

نسبت

جداره به عرض

محصوریت

خوانایه

عناصر لینچ

راهنما

راهها

نشانه

لبه

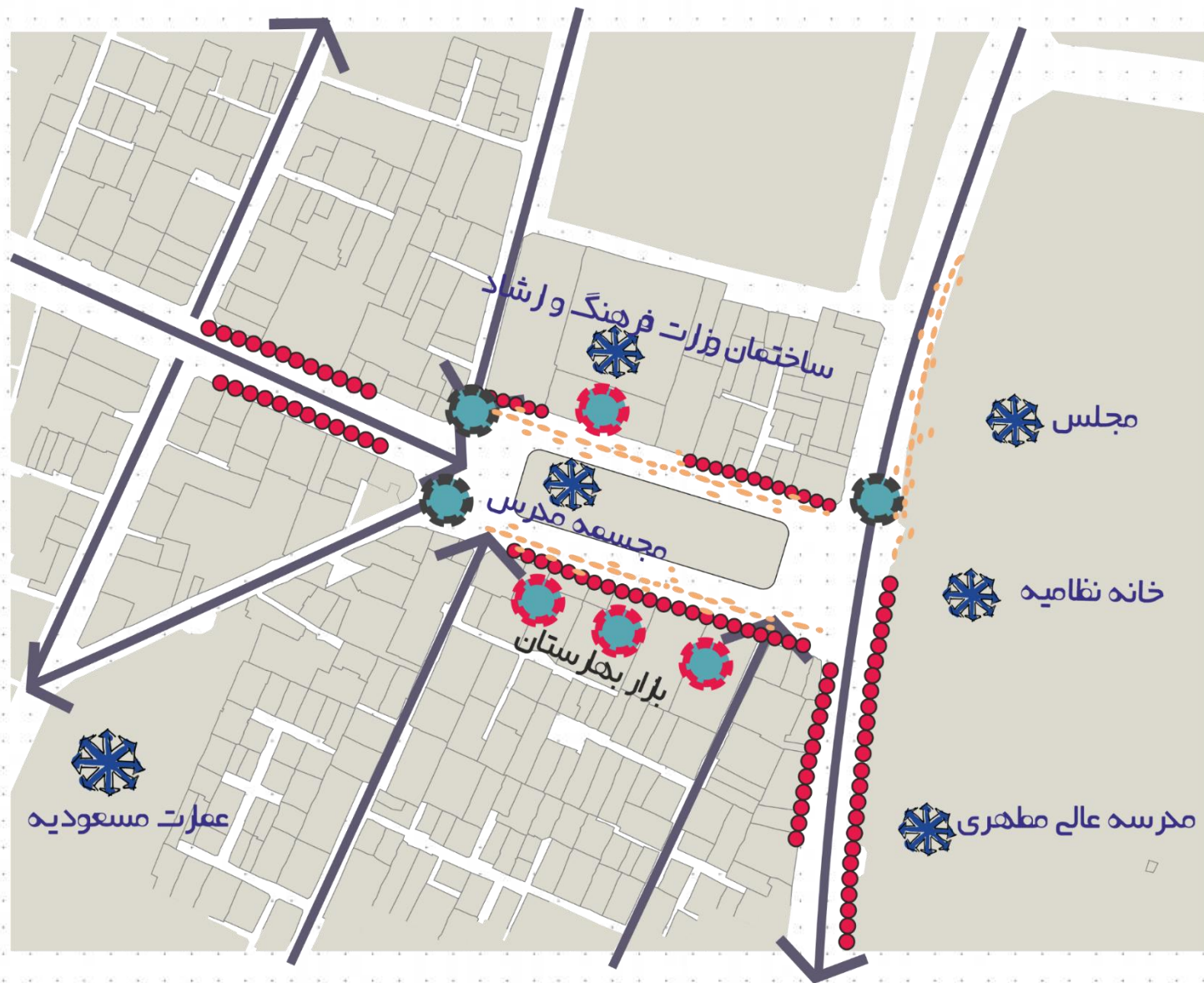
گره فعالیت

گره عملگری

مسیر پیاده

خوانایی

تحلیل نقشه عناصر لینچ

نشانه‌ها

مجسمه مدرس
ساختمان مجلس
ساختمان وزارت فرهنگ و ارشاد
مدرسه عالی مطهری
خانه نظامیه
عمارت مسعودیه

نشانه‌ها نقش بسار مهمی در تشخیص قسمت‌های مختلف شهر هستند. وجود عناصر مهم در این قسمت از شهر موجب درک بهتر فضا شده است.

گره‌های ترافیکی

تقاطع صفی‌علیشاه و جمهوری و اکباتان
تقاطع ابن‌سینا و بهارستان
گره‌های عملکردی:
بازار بهارستان
کلانتری بهارستان

گره‌ها کانون‌های واجد اهمیت در شهرها هستند. وجود تقاطع‌های مهم ترافیکی و گره‌های فعالیت‌همچون بازار بهارستان و کلانتری بهارستان موجب میشود بر خوانایی محل افزوده شود

راه‌ها اصلی در محدوده

خیابان ابن‌سینا
خیابان مصطفی‌خمینی
خیابان صفی‌علیشاه
خیابان ملت
خیابان اکباتان
خیابان ظهیرالاسلام
خیابان جمهوری

مهمترین عناصر سیمای شهرند. با توجه به اینکه در این محدوده ای مهمی از شهر، به میدان بهارستان میشوند موجب شده است که به این محدوده بیفزاید

خوانایه

نشانه‌ها

آذر ماه سال ۱۳۷۵، مجسمه‌ای برنزی از سیدحسن مدرس، به ارتفاع سه متر، کار ملک دادار گروسیان و نادر قشقایه، در وسط میدان نصب شد.

ساختمان وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در ضلع شمال غربی میدان بهارستان واقع است.

بنای تاریخی خانه نظامیه در استان تهران، میدان بهارستان، کوچه نظامیه، خانه نصیرالدوله واقع شده است. این بنای قاجاری با مساحت حدوده ۴۳ متر مربع و با شماره ۱۲۵۴۲ در فهرست آثار ملی به ثبت رسیده است.

حوزه علمیه سپهسالار با نام جدید مدرسه عالی شهید مطهری یا دانشگاه شهید مطهری یکی از بزرگترین و قدیمیترین مدرسه‌های علمیه تهران است که قدمت آن از سده ۱۳ (قمری) است.

عمارت مسعودیه ساختمانی
تاریخچه مربوط به دوره قاجار
است که در تهران، میدان
بهارستان قرار دارد. باغ
عمارت مسعودیه با دستور
مسعود میرزا حاکم اصفهان،
ملقب به ظل السلطان فرزند
ناصرالدین شاه ساخته
شده است.

خوانایے

۳۰

محسوریت

محسوریت مناسب در
ضلع جنوبی میدان

عدم تداوم جداره در ضلع
شرقی میدان

وجود یک ساختمان دو طبقه در
ضلع غربی میدان

گسستگی در تداوم جداره در
اثر وجود خیابان های متعدد

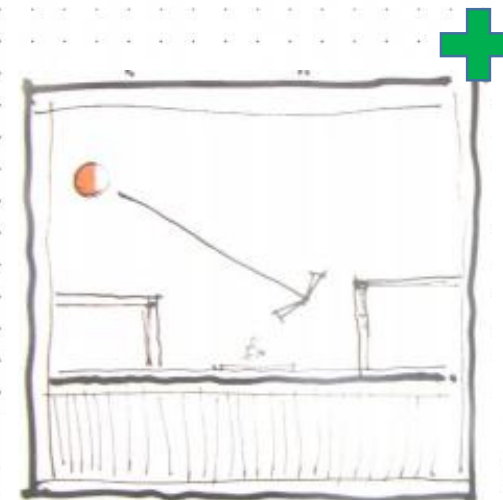
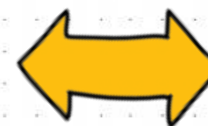
وجود پلاک های خالی ورها شده

خوانایی

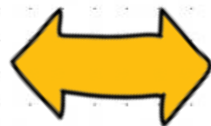
۴۰

نسبت جداره
به عرض

تابش نور کافی و مستقیم در این میدان
نشان از محصوریت مناسب میدان است

نسبت ۱ به ۵ جداره جنوبی به عرض خیابان
(میزان مناسب و قابل درک برای افراد است)

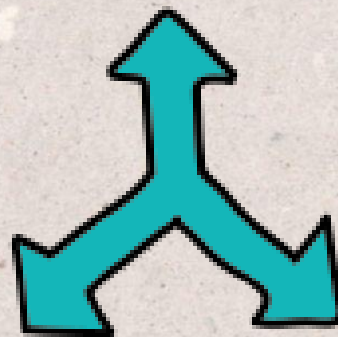

۵۲ نقود پذیری

نفوذپذیری

۰۲

اندازه بلوک‌ها

تعداد راه‌ها و سلسله مراتب آن‌ها

تعداد ورودی‌ها

نفوذپذیری

اندازه بلوک‌ها

۷ بلوک در اطراف میدان بهارستان وجود دارد که بلوک ۱ بزرگترین بلوک و بلوک ۵ کوچکترین بلوک است. هر چقدر که بلوک بزرگتر باشد نفوذپذیری آن کاهش میابد. در مجموع میتوان گفت که اندازه بلوک‌ها در این محدوده نسبتاً بزرگ است و لذا نفوذپذیری کمتری را ایجاد میکنند

نفوذپذیری

تعداد
ورودی‌ها

همانطور که در نقشه روبرو مشاهده میکنید بلوک ۶ دارای بیشترین ورودی است و بلوک‌های ۱، ۵ و ۷ هیچ ورودی ندارند. هر چقدر تعداد ورودی‌ها بیشتر باشد نفوذپذیری بیشتر است. در مجموع میتوان گفت که از نظر تعداد ورودی‌ها در بلوک‌های اطراف میدان بهارستان نفوذپذیری نسبتاً کم است.

نفوذ پذیری

تعداد راه‌ها

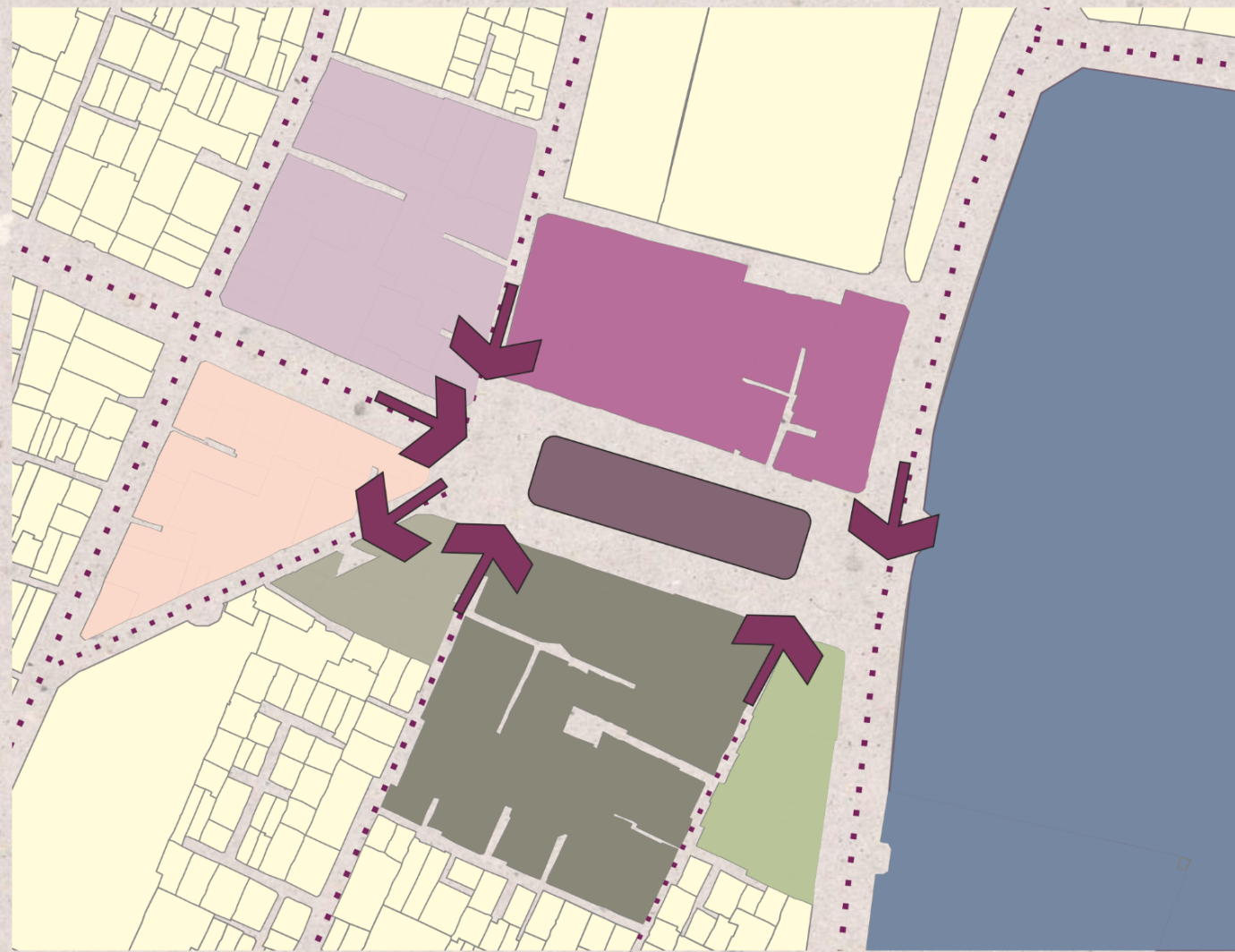

و سلسله مراتب

۶ راه وجود دارد که به این میدان میرسند و یا خارج میشوند. هر چقدر که تعداد راه بیشتری به میدان برسند نفوذ پذیری بیشتر میشود. لذا از این نظر نفوذ پذیری در میدان بسیار مناسب است.

- ۳ خیابان شریان درجه دو
- ۲ خیابان جمع و پخش کننده
- ۲ خیابان فرعی
- ابن سینا
- مصطفی خمینی
- صفیعلیشاه
- جمهوری
- اکباتان
- ملت
- نظامیه
- خیابان‌هایی که به میدان بهارستان میرسند:

وجود سلسله
مراتب سبب کاهش
نفوذ پذیری میشود

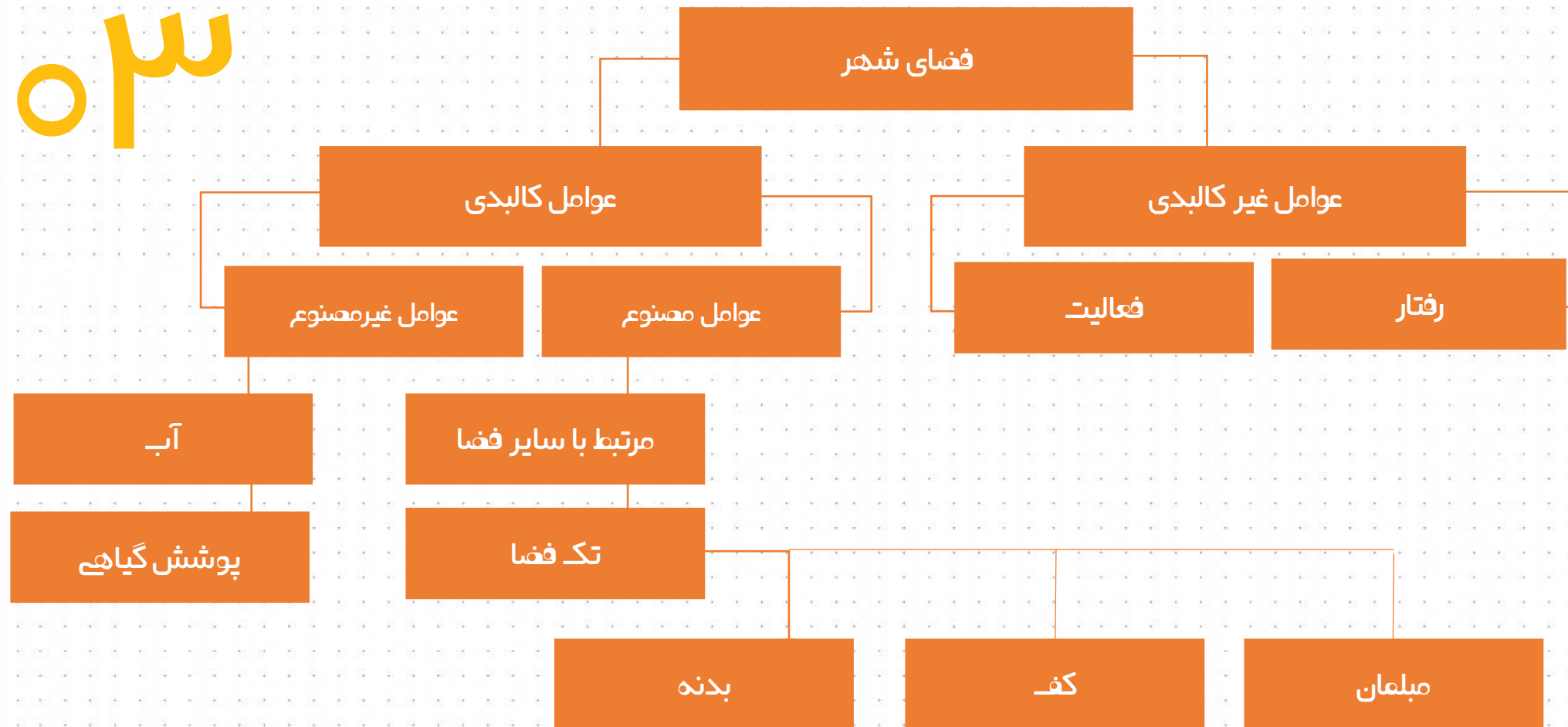

٥٣
تنوع

گونا گونے

اجزا

۳۰

مبحث گونا گونے در میدان بهارستان را میتوان در عوامل مختلف کالبدی و غیر کالبدی، مبلمان، نما، فعالیت، کف پوش و... بررسی کرد

گوناگونه

تحلیل کیفی

۳

۱. این میدان به میدان با کاربری اداری و تجاری تبدیل شده است و در مقیاس منطقه و حتی شهر نیز عمل میکند، لذا با تردد انبوه خودرو ها همراه است. و کارایی خود را به عنوان یک میدان اهیل ایرانی و پیاده از دست داده است.
۲. آسایش و آرامش چندان را به انسان در این فضای شهری شلوغ القا نمی کند. در داخل فضای بیضی شکل میدان تعداد بسیار زیادی همدلی موجود می باشد اما به واسطه تردد خودرو و آلودگی صدا و هوا افراد از خود رغبتی برای نشستن در فضای میدان نشان نمی دهند.
۳. از نظر تابش نور خورشید و وزش باد و تهویه هوا در طول روز وضعیت مناسبی را دارد اما سایه بانی برای حفاظت از نور آفتاب در سطح میدان وجود ندارد
۴. میدان بهارستان از نظر تراکم ساختمانی و میزان تعداد طبقات موجود دارای تراکم نسبتاً کمی می باشد و میانگین تعداد طبقات در اطراف میدان برابر با ۳ طبقه می باشد و تنها یک بنا با تعداد طبقات ۷ موجود می باشد.

گوناگونه

انواع

۳

مبلغان

کفپوش

پوشش گیاهی

رفتارها

نشانه‌های اطراف

جداره

گوناگونه

مبلمان

۳

- به دلیل وجود بافت قدیم این میدان، همچنان مبلمان های قدیمی در این محوطه دیده میشود. مبلمان های استفاده شده بیشتر یادآور تهران قدیم است.

- چراغ های زینتی اطراف و داخل میدان و فواره ها به زیبایی و سرزندگی و پویایی میدان در شبانه روز می افزاید.

- مبلمان های حمل و نقل نظیر ایستگاه های اتوبوس هماهنگی و هارمونی چندانی با فضا ندارند.

گونا گونے

مبلغان

۳

گونا گونے

مبلغان

۳

گوناگونه

کفپوش

۳

- در میدان از کف پوش های مختلف با فرم و رنگ های متفاوت استفاده شده که هر کدام تاثیر خاصی بر بیننده میگذارد.
- برای مثال رنگ کدر مانع از انعکاس نور آفتاب میشود و در بختیسه آسیب دیدگی و ناقص بودن کفپوش ها مانع از استفاده شهروندان میشود. کف پوش های استفاده شده در حوزه میدان بهارستان و اطراف آن تنوع خاص خود را دارد اما به دلیل خرابی و نامناسب بودن برخی از محدوده ها در کل از وضعیت مناسبی ندارد.
- هم سطح نبودن تاسیسات بر روی زمین با کف پوش ها و عدم تناسب رنگ آنها از زیبایی و جلوه میدان میکاهد

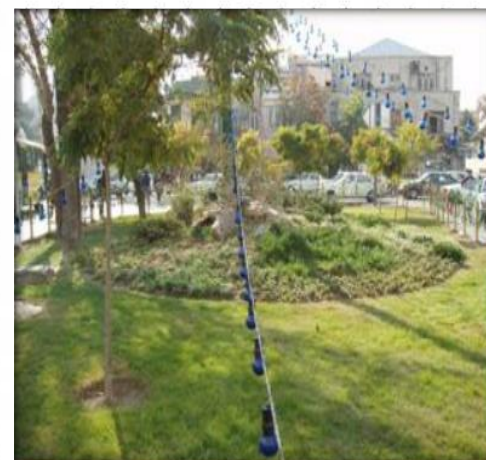

گوناگونه

۳

پوشش گیاهی

پوشش گیاهی در حوزه میدان بهارستان از تنوع و هماهنگی مناسبی برخوردار است. اما به طور کل در محدوده های اطراف میدان کمبود فضای سبز مشاهده میشود. فضای سبز درون میدان سبب جذب افراد شده و به سرزندگی محیط کمک میکند. فضای سبز داخل میدان این امکان را به شهروندان میدهد تا به عنوان پاتوق و استراحتگاه از آن استفاده کنند.

گوناگونه

رفتارها

۳

- فعالیت های میدان بهارستان به چند دسته گوناگون تقسیم میشود. نشستن و پاتوق افراد در این محل، خرید از کیوسک های اطراف میدان، دستفروشی، پرسه زنی، تجمع گروهی سالخوردگان، پارک کردن موتور حول میدان و مغازه ها، خرید کردن، دوچرخه سواری و...

گوناگونه

رفتارها

۳

- مکث های افراد به سبب دستفروشان و خرید اجناس مختلف است
- وجود ایستگاه های متعدد در این محل، زیبایی بصری را در این میدان کاسته اما تعاملات اجتماعی زیادی را فراهم کرده است

گونا گونے

۳

رفتارها

گونا گونے

نقاط

شاخص

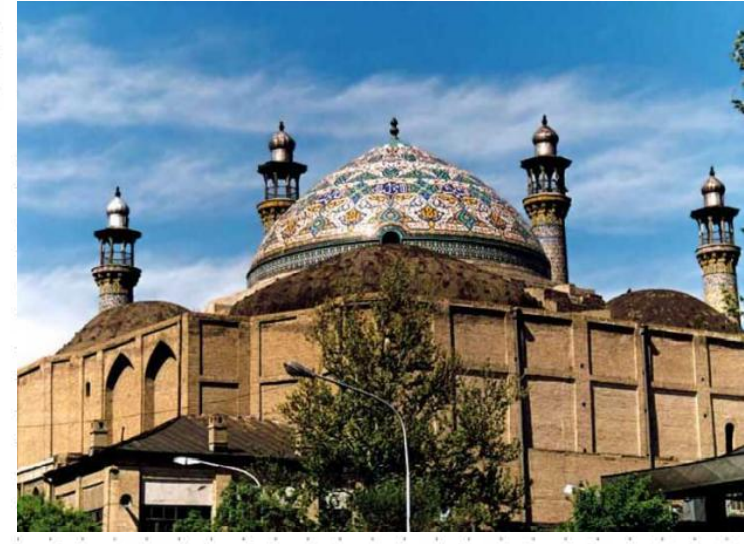
۳

ساختمان مجلس

مجسمہ

مسجد سپہ سالار

گوناگونه

جداره

۳۰

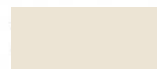
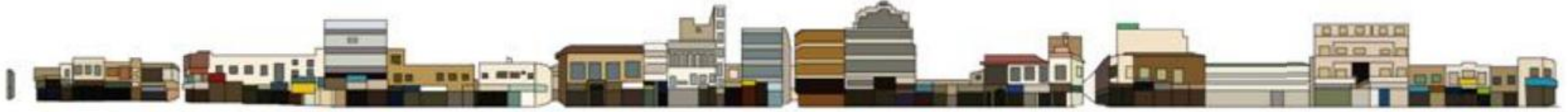

بیشتر ساختمان های موجود در حاشیه میدان بهارستان سه الی چهار طبقه می باشند و اغلب قدمت آنها ۳۰ تا ۳۵ سال را شامل میشوند که باید با توجه به ضوابط موجود بازسازی و نوسازی در این مکان انجام گیرد

گونا گونے

جدارہ

۳

سنگ

فلز

شیشہ

آجر

سیمان

٥٢

تناسبات

تناسبات بصری و کالبدی

=

طراحی سیمای بیرون

- یکی از عوامل موثر برای پاسخدهندگی محیط تناسبات بصری و محیطی است که باعث ارتقا کیفیت محیط میشود.

شاخص‌های زمینه‌ای

عناصر: شامل جزئیات دیوار، پنجرها، در و جزئیات سطح همکف

ارتباط بین عناصر: شامل تکرار های موزون عمودی و افقی و ارتباطات خط آسمان

تناسبات

خط

اسمان و
تناسب

۰۴

در خط اسمان این میدان **تکرار های موزون عمودی و افقی** مشاهده نمیشود

تناسبات این جداره ها در بعضی قسمت های مختلف میدان باعث **کاهش خوانایی و القای حس سردرگمی** در بعضی اوقات میشود

تناسبات

تحلیل
جداره

۵۴

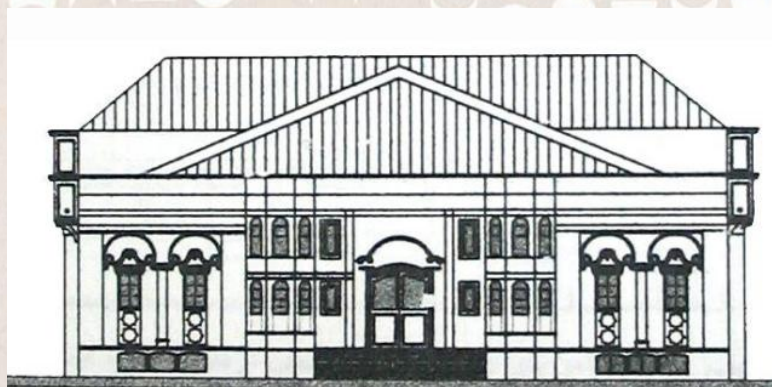
- تقریباً در جداره های میدان بهارستان رنگ و مصالح دارای تناسب هستند اما استفاده از رنگ های کمرنگ و بی روح کف از شادابی میدان بهارستان می‌کاهد.
- وجود برآمدگی ها و فرورفتگی های سر در مجلس تخلص در معماری نشان می‌دهد و سبب زیبایی بنا شده است.
- استفاده از ریتم خنثی در معماری بنا سبب یکنواختی کالبد و جداره میشود.
- معماری دوره قاجاریه نیز در سمت شرق میدان دیده میشود.

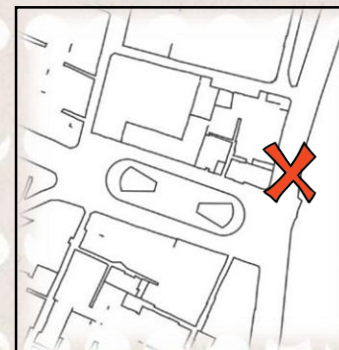
تناسبات

سر در مجلس

۴

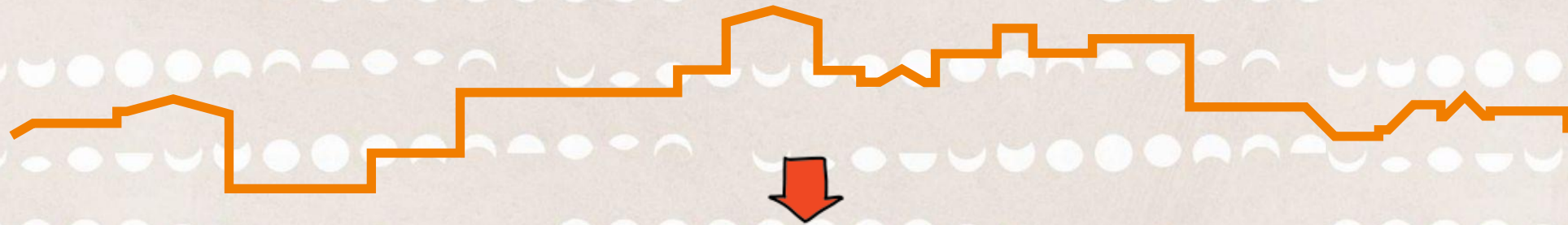
تقارن در اجزای نمای بنا

تناسبات

نمای جنوبی

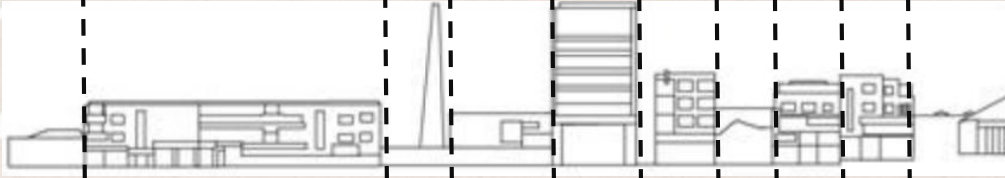
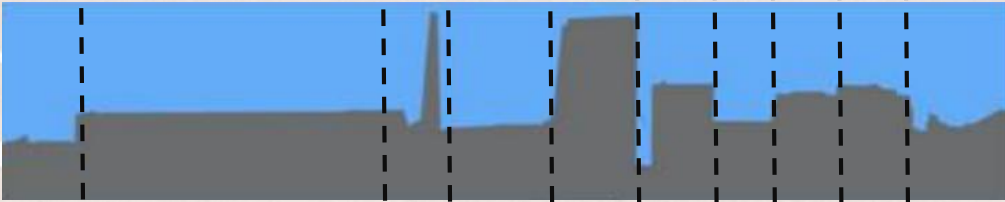
۰۴

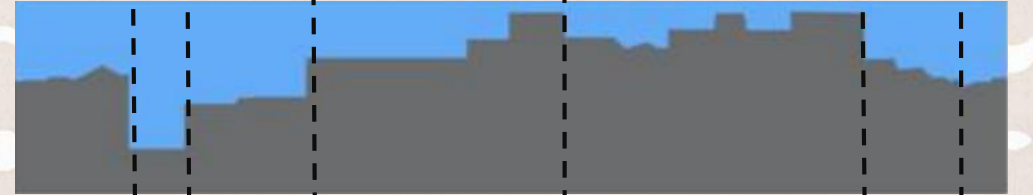
عدم وجود ریتم مشخص و مناسب در خط آسمان بناها، باعث کاهش حس خوانایی و کاهش جنبه بصری شده است.

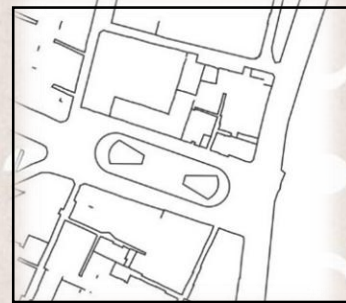
جداره شمالی

جداره جنوبی

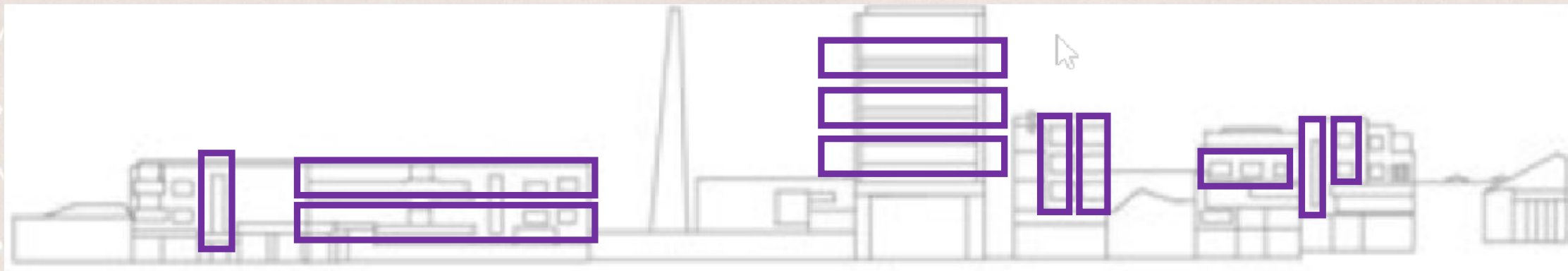
جهت شمال جغرافیایی

تناسبات

جداره شمالی

۴۰

ناهماهنگی و عدم تناسب میان ارکان‌های عمودی و افقی نماها باعث القای حس سردرگمی و بی نظمی شده است.

تناسبات

جداره جنوبی

۴۰

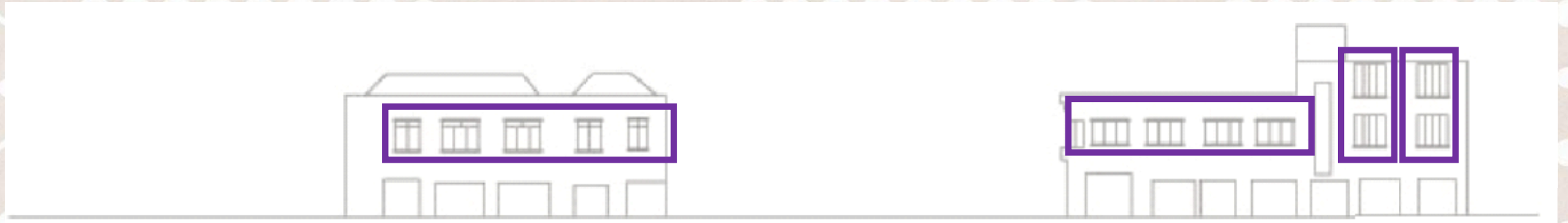

ناهماهنگی و عدم تناسب میان ارکان‌های عمودی و افقی نماها باعث القای حس سردرگمی و بی نظمی شده است.

تناسبات

نمای غربی

۰۴

ناهماهنگی و عدم تناسب میان ارکان‌های عمودی و افقی نماها باعث القای حس سردرگمی و بی‌نظمی شده است.

ممنون از توجه شما 😊